

ський ідеал особистості пов'язаний саме із змістовою характеристикою її ціннісної системи. [1, с. 23].

Висновки. Результати наших спостережень дозволили зробити висновок, що світоглядні уявлення про проблему людини у світі та про світ у людині зводяться до думки, що таким є відношення безкорисної і дієвої любові, коли кожна людина розглядається іншою не як засіб, а як мета. Любов і є вихідною цінністю для розгортання морально відповідального життя. Завдяки вправлянню особистості у моральних учинках у неї й формується відповідна духовна система як процес конкретизації згаданої вихідної, системоутворювальної цінності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: [наук.-метод. посіб.] / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: [наук.-метод. посіб.] / І.А.Зязюн. – К.: МАУП, 2009. – 309 с.
3. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу / А. С. Макаренко. – М.: Мысль, 1990. – С. 367-368.
4. Осипець Р. Критерії оцінки рівня сформованості національної самосвідомості особистості /Р.Осипець // Рід. шк. – 2000. – № 1. – С. – 17.
5. Сухомлинский В.А. Проблемы воспитания всесторонне развитой личности: в 5 т. / В.А.Сухомлинский. – К.: Рад. шк., 1985. – Т.1. – 313 с.

В. М. Марків

*к. пед. н., доцент кафедри теорії і практики
початкової освіти КПІ ДВНЗ «КНУ»*

СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ – МІРИЛО ЦИВІЛІЗАЦІЇ (ІСТОРИКО-СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті розглядається проблема ставлення суспільства до дітей з особливими потребами. Наводяться приклади таких стосунків в різні історичні епохи. Акцентується увага на використанні ідей педагогіки життєтворчості, покликаної підготувати дітей до складних суперечливих умов життя, допомогти кожному опанувати мистецтво самореабілітації.

Ключові слова: діти з особливими потребами, інвалід, інвалідність, соціально-психологічна підтримка, права та свободи.

В українській мові до кінця XVIII ст. людина з вадами розвитку тлумачилась як каліка, калька, хромець, слепець (давньоруською), що знаходимо в пам'ятках давньоруської літератури. На початку XIX ст. у слов'янських мовах починає вживатися слово «інвалід» - безсилий, слабкий, важкопоранений, яке прийшло в українську й російську мови з французької і до кінця XIX ст. вживалося в значенні «відслуживший, заслужений воїн, який непридатний до служби через каліцтво, поранення, старезність».

До сьогодні в Україні немає єдиного терміну стосовно осіб, що мають фізичні та психічні відхилення. Так, у засобах масової інформації, спеціальній літературі вживаються поняття:

- інвалід;
- особи з обмеженими можливостями;
- люди з обмеженою дієздатністю;
- люди з особливими потребами;
- люди з вадами розвитку.

У законодавчих документах, як правило, домінує термін «інвалід».

Інвалід – особа, яка має порушення здоров'я зі стійкими розладами функцій організму, обумовлене захворюванням, наслідками травми чи дефектами, що призводять до обмеженої життєдіяльності та викликають необхідність її соціального захисту.

Інвалідність – це обмеження в можливостях, обумовлених фізичними, психічними, сенсорними, соціальними, культурними, законодавчими та іншими бар'єрами, які не дозволяють людині бути інтегрованою в суспільство, брати участь у житті сім'ї та держави на тих самих умовах, як і інші члени суспільства.

Ставлення суспільства до дітей з особливими потребами є певним мірилом його цивілізованості. У Спарті таких дітей скидали з високої скелі, у Франції - віддавали в жертву, в Греції та Римі - позбавляли цивільних прав і прирівнювали до божевільних. Донедавна і в нашій країні питання дитячої аномалії, інвалідності теж замовчувалось.

Характерною рисою суспільних відносин за часів Київської Русі було милосердя, людяне й чуйне ставлення до калік. Володимир Мономах у своєму заповіті дітям писав: «Всего же более убогих не забывайте, но, насколько можете, по силам кормите и подавайте сироте». Таким чином, у Київській Русі світська влада і духовництво здавна звертали увагу на дітей-калік, прагнули допомоги їм.

Питання соціального захисту покалічених, кульгавих і сліпих відбито в Уставах князів Ярослава, Володимира, Всеволода. Наприклад, навмисне калічення прирівнювалося до вбивства. За цей злочин необхідно було сплатити штраф у розмірі 40 гривень.

Татаро-монгольська навала згубно позначилася на розвитку культури й освіти Київської Русі. Тільки у XV столітті справи громадської опіки знову почали поширюватись. Позитивну роль у цьому відігравали братства (общини міського населення), що створювалися у середині XV століття. Спочатку братства були благодійними і називалися в грамотах «братствами любові» і «братствами милосердя». У XVI-XV ст. не існувало законодавства щодо змін або поліпшення громадської опіки. До цього часу ще діяли принципи організації громадської опіки, що склалися на Київській Русі.

У кінці XVII ст. у Києві, Умані, Черкасах, Бердичеві та інших містах відкриваються притулки для дітей та дорослих калік.

В Україні набули гучної слави сліпі, які стали кобзарями, бандуристами, лірниками. Кобзарі й лірники певного району складали організовану трупу, яку підтримувало населення.

Виховання аномальних дітей в богадільнях, притулках і виховних будинках сприяло формуванню оригінальних систем виховання і навчання глухонімих, сліпих та розумово відсталих дітей, що знайшло свій подальший розвиток в умовах спеціальних училищ, які почали створюватися в Україні для глухонімих у першій половині XIX ст. та для сліпих і розумово відсталих у кінці XIX ст. – на початку XX ст.

Перші спеціальні школи для дітей з аномаліями почали створювати в Україні як філантропічно-опікунські установи в середині XX століття. Особливістю цих шкіл було те, що крім навчання дітей мови та інших загальних предметів, їх обов'язково навчали ще й певної професії. Якщо за часів Київської Русі основним завданням суспільства було прогудувати таких людей і надати їм притулок, то вже в XIX ст. сформувалася думка, що виховання і навчання можуть зробити з інваліда гармонійно зрілу особистість, здатну виконувати своє громадське призначення.

Отже, в умовах трансформації українського суспільства є нагальна потреба створити навколо кожної дитини особливу оптимістичну, емоційно насичену атмосферу. Мають бути запущені в дію реабілітаційні механізми забезпечення відновлення різних сторін особистості. Це передбачає запровадження системи педагогічних, медичних, соціальних заходів, спрямованих на відновлення, корекцію або компенсацію порушених психофізичних функцій станів, особистісного і соціального статусу хворих дітей, дітей-інвалідів, а також тих, хто отримав психічну травму, опинився у кризових умовах життя. У концентр уваги держава має виділити дітей-сиріт і тих, які залишилися без піклування батьків, дітей з проблемами фізичного та психічного розвитку, з неповних та малозабезпечених сімей, хворих, із девіантною поведінкою. Йдеться про допомогу дитині у кризових ситуаціях, у пошуку смислу життя оптимальній адаптації до нових соціально-економічних і політичних умов.

Сьогодні, спільними зусиллями рятуючи наших дітей від фізичного, морального і духовного виродження, ми спираємося на наукові дослідження українських вчених І.Беха, І.Єрмакова, М.Кирилової, О.Савченко, Л. Сохань, М.Шульги та багатьох інших.

Саме в педагогіці життєтворчості, корені якої сягають до філософської та педагогічної спадщини Григорія Сковороди, Софії Русової, А.Макаренка, В.Сухомлинського, закладено потужний проєктивний потенціал інноваційної школи, покликаної підготувати дітей до складних суперечливих умов життя, допомогти кожному опанувати мистецтво самореабілітації – механізм і здатність до самопомоги, продуктивного подолання кризових ситуацій, виходу зі скрутного становища, повернення на тимчасово втрачену траєкторію життєвого шляху.

Завдяки ідеям життєтворчості є змога уникнути погляду на педагогічну реабілітацію як на процес уособлених корекційних впливів на дитину, подола-

ти усталені стереотипи в розумінні наукових та практичних аспектів психолого-педагогічної допомоги дітям, які потрапили у різні кризові ситуації.

У ракурсі педагогіки життєтворчості педагогічна підтримка є способом організації взаємодії педагога й учня у виявленні, аналізі реальних або потенційних проблем дитини, спільному проектуванню можливого виходу з них. А педагогічний захист дитини в цьому контексті – це моральна охорона її від можливого соціального чи психологічного стресу і озброєння ресурсами для самостійного опору різним негативним впливам, забезпечення фізичної, психологічної і соціальної безпеки, формування власного способу захистити себе.

Висновки. Головним завданням реабілітаційно спрямованої освіти на засадах педагогіки життєтворчості постає вироблення механізмів розвитку життєвої компетентності особистості щодо всіх сфер життєдіяльності людини (здоров'я, побуту, спілкування, освіти, творчості, праці, дозвілля тощо). Нова національна школа має в кожну дитину складати свій життєвий проект, пізнавати саму себе та навколишній світ, адекватно оцінювати власні можливості і здібності, визначати життєве кредо, здійснювати рефлексію, планувати, організовувати власне життя щодо досягнення прийнятих цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Обучение и воспитание детей во вспомогательной школе: пособие для учителей и студентов / Под. ред. В.В. Воронковой. – М: Школа-Прессе, 1994. – С.416.
2. Орієнтовний зміст виховання в національній школі: метод. реком. / Кол авт. за заг.ред. Є.І. Коваленко. – К.: ІЗІН, 1996. – С.136.
3. Lifeline и другие методы психологии жизненного пути / Ред. А-А. Кроника. – М.: Прогресс, 1993. – С. 230.
4. Психологія і педагогіка життєтворчості: навч.-метод. посіб. /За ред. Л.В.Сохань, І.Г. Єрмакова. – К., 1996. – С.792.

Т. В. Марків

методист КЗ «Інноваційно-методичний центр»

ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті розглядаються нові підходи до змісту екологічного виховання дошкільників як нової категорії, яка безпосередньо пов'язана з наукою екологією та різними її галузями.

Ключові слова: екологічне виховання, природне середовище, форми життя, набуті стереотипи, естетичні потреби

Постановка проблеми. В класичній екології центральними поняттями є:
– зв'язок рослинних і тваринних організмів із середовищем мешкання, морфо-функціональне пристосування до нього;

- зв'язок із середовищем в процесі росту і розвитку;
- розмаїття живих організмів, їх екологічна єдність;
- угруповання живих організмів;